

Faruk YÜKSEL

Sosyal Güvenlik Kurumu Başmüfettişi

Hastalık ve Analık Geçici İş Göremezliklerinde Sigortalılık Niteliği Ne Zaman Yitirilir?

Bilindiği üzere sosyal güvenlik uygulamaları, insanların hayatları boyunca gerçekleşmesi muhtemel bazı sosyal risklere karşı güvence sağlamak amacıyla. Ülkemizdeki sosyal güvenlik uygulamalarını düzenleyen 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu da, karşılaşılabilecek bazı risklere karşı tedbirler getirmiştir. Bu risklerden biri de insanların sağlık durumları elvermediği için belirli bir süre çalışmaya ara vermeleri ve düzenli bir gelir elde edememe riskleridir. 5510 sayılı Kanun'da kısa vadeli sigorta kolları olan iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık sigortalarından sağlanan yardımlardan biri de geçici iş göremezlik ödeneğidir.

Geçici iş göremezlik, sigortalının iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık hallerinde Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurulu raporlarında belirtilen istirahat süresince geçici olarak çalışmama halidir.

Geçici iş göremezlik ödeneği ise, iş kazası, meslek hastalığı, hastalık ve analık halle-

rinde geçici iş göremezlik sürelerinde verilen ödenektir.

Geçici iş göremezliğe hak kazanabilmek için istirahatın başladığı tarihte sigortalılık niteliğinin yitirilmemiş olması gerekir. Yazımızda, 5510 sayılı Kanun kapsamında Sosyal Güvenlik Kurumu (bundan sonra Kurum diye anılacaktır) tarafından, hastalık ve analık sigorta kollarından ödenen geçici iş göremezlik ödenekleri açısından sigortalılık niteliğinin ne zaman yitirilmiş sayılacağına ilişkin açıklamalar yapılacaktır.

1. HASTALIK GEÇİCİ İŞ GÖREMEZLİK ÖDENEĞİNDE SİGORTALILIK NİTELİĞİNİN YİTİRİLME ZAMANI

Hastalık; sigortalının, iş kazası ve meslek hastalığı dışında kalan ve iş göremezliğine neden olan rahatsızlıklardır.

5510 sayılı Kanun kapsamında sigortalı olanların tamamı hastalıkları halinde geçici iş

göremezlik ödeneği alma hakkına sahip değildir. Hastalıkları halinde geçici iş göremezlik ödeneği alabilecek sigortalılar şunlardır:

5510 sayılı Kanun'un;

- 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre sigortalı sayılanlar, yani hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar.

- 5. maddesinin (b) bendinde sayılan ve 05/06/1986 tarih ve 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu'nda belirtilen aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler.

- 5. maddesinin (b) bendi gereğince, ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri.

Bu sigortalıların hastalıkları halinde geçici iş göremezlik ödeneği alabilmeleri için şu şartları yerine getirmiş olmaları gerekir:

a) İstirahatın başladığı tarihte sigortalılık niteliğinin sona ermemiş olması,

b) İş göremezliğin başladığı tarihten önceki 1 yıl içinde en az 90 gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmiş olması,

c) Kurumca yetkilendirilen hekim veya sağlık kurumlarından istirahat raporu alınmış olması.

Hastalık geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanıp kazanılmadığı değerlendirilirken sigortalılık niteliğinin ne zaman yitirilmiş sayılacağı şöyle belirlenmektedir:

Yukarıda sayılanlardan;

a) Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanların sigortalılıkları hizmet akdinin sona erdiği,

b) Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçilerinin sigortalılıkları hizmet akdinin ortadan kalktığı,

c) Aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrencilerin sigortalılıkları ise bu niteliklerinin ortadan kalktığı tarih itibariyle sona erer.

Ancak geçici iş göremezlik ödeneği verilirken sigortalılık niteliği bu tarihler itibariyle değil yukarıda belirtilen tarihleri takip eden

onuncu günden itibaren sona ermiş sayılmaktadır.

Ayrıca sigortalıların ücretsiz izinli olması, greve iştirak etmesi veya işverenin lokavt yapması durumlarında, bu durumların ortadan kalkmasını takip eden onuncu günden itibaren sona ermiş sayılmaktadır. Elbette ücretsiz izin, grev ve lokavt hallerinin sona ermesinden sonra sigortalı çalışmaya devam ederse sigortalılık niteliği ortadan kalkmayacaktır.

Örnek:

Hizmet akdi ile çalıştığı işten 31/03/2012 tarihinde işten ayrılan (A), 03/03/2012 tarihinde yapılan muayenesi sonucunda bu tarihten itibaren 7 gün boyunca istirahatlı sayılmıştır. (A), istirahatlı olduğu tarihten önce işten ayrılmış olsa da hastalık geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanacaktır.

2. ANALIK GEÇİCİ İŞ GÖREMEZLİK ÖDENEĞİNDE SİGORTALILIK NİTELİĞİNİN YİTİRİLME ZAMANI

Sigortalı kadının veya sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşinin, kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadının ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşinin gebeliğinin başladığı tarihten itibaren doğumdan sonraki ilk sekiz haftalık, çoğul gebelik halinde ise ilk on haftalık süreye kadar olan gebelik ve analık haliyle ilgili rahatsızlık ve özürülük halleri analık hali kabul edilir.

Analık sigortası, sigortalı kadın veya sigortalı erkeğin sigortalı olmayan eşi, Kurumdan kendi çalışmalarından dolayı gelir veya aylık alan kadın ya da gelir veya aylık alan erkeğin sigortalı olmayan eşi için düzenlenmiş olan bir sigorta koludur. Ancak sayılanların tamamı analık halinde geçici iş göremezlik ödeneği alma hakkına sahip değildir. Analıkları halinde geçici iş göremezlik ödeneği alabilecek kişiler şunlardır:

5510 sayılı Kanun'un;

a) 4. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendine göre sigortalı sayılanlar, yani hizmet

akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar.

b) 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) kapsamında olan:

- Köy ve mahalle muhtarları,
- Ticarî kazanç veya serbest meslek kazancı nedeniyle gerçek veya basit usulde gelir vergisi mükellefi olanlar,
- Gelir vergisinden muaf olup, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı olanlar,
- Tarımsal faaliyette bulunanlar.

c) 5. maddesinin (a) bendi gereğince; hizmet akdi ile çalışmamakla birlikte, ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular.

d) 5. maddesinin (g) bendi gereğince, ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri.

Bu sigortalıların analıkları halinde geçici iş göremezlik ödeneği alabilmeleri için şu şartları yerine getirmiş olmaları gerekir:

a) İstirahatın başladığı tarihte sigortalılık niteliğinin sona ermemesi,

b) Doğumdan önceki 1 yıl içinde en az 90 gün kısa vadeli sigorta primi bildirilmiş olması,

c) Geçici iş göremezlik süresi içinde işyerinde çalışmamış olması,

d) Doğum olayının gerçekleşmiş olması.

Ayrıca yukarıda sayılan ve 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında olup da analık geçici iş göremezlik ödeneği talep edenlerin, sigorta primleri ve bu primlere ilişkin tüm borçlarını ödemiş olması gerekir.

Analık geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanabilecek sigortalılarından;

- Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işveren tarafından çalıştırılanlar için hizmet akdinin sona erdiği,

- Köy ve mahalle muhtarları için, muhtarlık görevlerinin sona erdiği tarih,

- Gelir vergisi mükellefi olanlar için, mükellefiyetlerini gerektiren faaliyetlerine son verdikleri tarih,

- Gelir vergisinden muaf olanlar için, esnaf ve sanatkar sicili kaydının silindiği veya kaydı silinmemekle beraber aylık faaliyet gelirlerinden bu faaliyetine ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarı, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeledikleri tarih,

- Tarımsal faaliyette bulunanlar için, tarımsal faaliyetinin sona erdiği veya yıllık tarımsal faaliyet gelirlerinden, bu faaliyete ilişkin masraflar düşüldükten sonra kalan tutarın aylık ortalamasının, prime esas günlük kazanç alt sınırının otuz katından az olduğunu belgeledikleri yahut 65 yaşını doldurması nedeniyle talepte bulunduğu tarih,

- Ceza infaz kurumları ile tutukevleri bünyesinde oluşturulan tesis, atölye ve benzeri ünitelerde çalıştırılan hükümlü ve tutuklular için bu durumun sona erdiği tarih itibariyle sigortalılık sona erer.

- Ülkemiz ile sosyal güvenlik sözleşmesi olmayan ülkelerde iş üstlenen işverenlerce yurt dışındaki işyerlerinde çalıştırılmak üzere götürülen Türk işçileri için hizmet akdinin ortadan kalktığı tarihlerde sigortalılıkları sona erer.

Ancak hastalık sigortası uygulamasında sigortalılar lehine getirilen düzenleme burada da geçerlidir. Analık sigortasının uygulanmasında sigortalılık niteliği yukarıda belirtilen tarihleri takip eden onuncu günden itibaren sona ermiş sayılmaktadır.

SONUÇ

Hastalık ve analık hallerinde geçici iş göremezlik ödeneğine 5510 sayılı Yasa kapsamındaki bazı sigortalılar hak kazanmaktadır. Belirtilen geçici iş göremezlik durumlarında sigortalılar lehine bir düzenleme ve uygulama bulunmaktadır. Geçici iş göremezlik ödeneğine hak kazanabilecek sigortalıların sigortalılıkları sona ermiş olsa da bir süre daha sigortalılık nitelikleri devam etmektedir. Yani sigortalılık sona ermekle beraber geçici iş göremezlik ödeneği alınabilmektedir. Genel olarak sigortalılığın sona erdiği tarihi takip eden onuncu günden itibaren sigortalılık niteliği sona ermiş sayılmaktadır.